

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора психологічних наук, професора
кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного
педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
Лящ Оксани Павлівни на дисертацію Лазарука Андрія Франковича
«Аксіопсихологічні детермінанти вчинку самовизначення майбутніх
психологів», поданої до захисту в разову спеціалізовану вчену раду
ДФ 58.082.091 Західноукраїнського національного університету
на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні
та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія**

1. Актуальність теми дисертації.

В сучасних умовах процес самовизначення майбутніх фахівців у галузі психології ускладнюється через нестійкість зовнішніх щодо суб'єкта орієнтирів, фрагментарність суспільних цінностей, невизначеність життєвих смислів і потребу формування власного професійного Я. У цьому контексті особливої значущості набуває усвідомлений та відповідальний вчинок самовизначення, який реалізується через розгортання його ситуаційного, мотиваційного, дійового та післядійового компонентів і постає не тільки проявом активності особистості, але й засобом актуалізації ціннісно-сислової сфери, стимулювання розвитку професійних якостей, прояву відповідальності за власні рішення та підвищення здатності до самостійного вирішення складних життєвих завдань.

Зазначимо, що освітньо-професійна підготовка майбутніх психологів у закладах вищої освіти передбачає системне формування компетентностей, що охоплює як оволодіння знаннями та практичними навичками, так і розвиток здатності до здійснення вчинку самовизначення як смислоутворювального акту, який визначає професійний та особистісний розвиток студента. Значущим є те, що цей процес відбувається на підґрунті сформованої ціннісно-сислової сфери, яка задає орієнтири вибору професійно значущих цілей і способів їх досягнення, забезпечує моральну та соціальну відповідність прийнятих життєвизначальних рішень, підтримує прагнення до персонального саморозвитку і самореалізації в

обраній сфері діяльності. У цьому сенсі самовизначення виступає основною детермінантою освітньо-професійного зростання, що об'єднує особистісні ресурси, вчинковий потенціал та ціннісні пріоритети майбутнього психолога.

Враховуючи викладене, актуальність дослідження аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення майбутніх психологів є беззаперечною. Наукове осмислення цього феномену дасть змогу комплексно розкрити сутність їх професійного самовдосконалення, забезпечити відповідну психологічну підтримку, підвищити ефективність освітньо-професійної підготовки та сприяти розвитку компетентної, рефлексивно-активної та соціально відповідальної особистості. Таке дослідження збагачує науково-теоретичні уявлення про вчинок і самовизначення та має важливе практичне значення для розробки психологічних рекомендацій, програм супроводу та вдосконалення методичного забезпечення підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій.

Наукові положення, висновки й рекомендації дисертаційного дослідження щодо аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення майбутніх психологів повністю обґрунтовані та підтверджуються системним і коректним застосуванням сучасних наукових методів, підходів і теоретико-методологічних концепцій. Достовірність отриманих результатів забезпечується тим, що вони здобуті автором у процесі комплексного використання як загальнонаукових, так і спеціальних методів дослідження. Серед методів, що забезпечили наукову обґрунтованість висновків, слід виділити: системний та діяльнісний підходи, методологію суб'єктної активності й вчинкового аналізу, теоретико-концептуальні засади аксіопсихологічного та вітакультурного підходів, а також комплекс психодіагностичних методів та статистичних процедур. Крім того, до методичного арсеналу включено інструментарій емпіричного вивчення ціннісно-сислової сфери та структурно-змістових характеристик вчинку самовизначення майбутніх психологів, що забезпечило визначення детермінант, закономірностей і механізмів їх прояву у професійно-освітньому контексті.

Вказане забезпечує високу наукову обґрунтованість роботи та практичну цінність отриманих результатів для оптимізації освітньо-професійної підготовки, розвитку професійної компетентності та формування вольових і рефлексивних якостей студентів спеціальності 053 Психологія. Враховуючи викладене вище, наукові положення й висновки дисертаційної роботи Лазарука А.Ф. «Аксіопсихологічні детермінанти вчинку самовизначення майбутніх психологів» є обґрунтованими, достовірними і здатними до практичного впровадження у освітній діяльності закладів вищої освіти.

3. Новизна дослідження та одержаних результатів.

Наукова новизна отриманих результатів дисертаційного дослідження щодо аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення майбутніх психологів полягає в тому, що робота є цілісним і комплексним дослідженням у сфері психології особистісного розвитку та професійної підготовки майбутніх фахівців. У дисертаційній роботі вперше представлено вчинок самовизначення як багатовимірне психічне утворення, що, з одного боку, виступає осередком сфери самосвідомості особистості та індикатором рівня її ціннісно-сислової організованості, а з іншого – постає як єдність взаємопов'язаних ситуаційного, мотиваційного, дійового, післядійового компонентів. Обґрунтовано положення про те, що вчинок самовизначення не є одномоментним актом вибору, а розгортається як тривалий процес життєздійснення майбутнього психолога, який має відбуватися в межах вітакультурної методології та бути зорієнтованим на цінності, цілі, форми і способи здійснення професійної психологічної діяльності.

Вагомим елементом новизни роботи є визначення аксіопсихологічних передумов становлення вчинку самовизначення у майбутніх фахівців-психологів та розкриття закономірностей його розвитку у взаємозв'язку з аксіосферою особистості. До таких детермінант належать їх прагматичні, соціальні, індивідуальні та духовні вартості, що комплексно становлять підґрунтя для здійснення студентами самовизначального вчинку. У дослідженні показано, що етапи вчинку самовизначення перебувають у тісній кореляції з ієрархією цінностей, смислів і життєвих орієнтацій студентів-психологів, що зумовлює індивідуальні траєкторії професійного та особистісного зростання. Такий підхід

дав змогу поглибити розуміння внутрішніх механізмів аксіогенезу майбутніх психологів і виявити роль ціннісно-сислової сфери як системоутворювального чинника їхнього самовизначення у процесі професійної підготовки.

Враховуючи викладене, наукова новизна дисертаційного дослідження Лазарука А.Ф. «Аксіопсихологічні детермінанти вчинку самовизначення майбутніх психологів» полягає в комплексному теоретико-емпіричному обґрунтуванні структурних компонентів вчинку самовизначення та відповідних аксіопсихологічних детермінант, що відкриває нові можливості для розвитку освітньо-професійної підготовки та психологічного супроводу студентів у процесі їх освітньо-професійного становлення в закладі вищої освіти.

4. Зміст дисертації та відповідність встановленим вимогам.

Дисертаційне дослідження складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Зміст роботи повністю відповідає поставленим меті та завданням дослідження, відзначається логічною структурованістю, завершеністю викладення та повнотою розкриття теми. Таким чином, дотримано традиційної наукової структури дисертаційної роботи, що забезпечує її академічну цілісність і відповідність сучасним вимогам до наукових досліджень у психології.

Зокрема, у вступі здійснено обґрунтування актуальності дослідження аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення майбутніх психологів, висвітлено зв'язок з сучасними науковими програмами та дослідженнями, сформульовано мету і завдання роботи, а також наведено опис наукової новизни отриманих результатів та їх теоретичного і практичного значення. Наведено список наукових праць, а також відомості щодо апробації результатів дослідження в освітньому процесі закладів вищої освіти, що підтверджує значущість і практичну цінність здійсненого наукового пошуку.

Перший розділ присвячений теоретичному аналізу підходів до вивчення аксіопсихологічних детермінант самовизначення майбутніх психологів. У ньому детально розглянуто особистісний потенціал студентів, їх ціннісно-сислову сферу, мотиваційні та вольові ресурси, а також роль рефлексії у формуванні здатності до самовизначення. Висвітлено структуру і взаємозв'язки компонентів

вчинку самовизначення здобувачів фаху психолога, підкреслено значення ситуаційного, мотиваційного, дійового та післядійового компонентів для усвідомленого й відповідального вчинку самовизначення у процесі їх освітньо-професійної підготовки в закладі вищої освіти.

Другий розділ присвячено обґрунтуванню концептуальних засад пізнання аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення майбутніх психологів, зокрема розкрито значущі аксіопсихологічні передумови становлення вчинку самовизначення у майбутніх психологів, охарактеризовано концептуальні параметри дослідження вчинку самовизначення майбутніх психологів, побудовано теоретичну модель дослідження аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення майбутніх психологів та запропоновано відповідне інструментально-діагностичне забезпечення дослідницької процедури.

Третій розділ присвячено емпіричному дослідженню особистісних детермінант вчинку самовизначення студентів. Автором описано організацію дослідження та методи збору даних, визначено структуру компонентів вчинку самовизначення та його аксіопсихологічних детермінант. Встановлено позитивні зв'язки між цими компонентами та їх вплив на суб'єктну активність студентів в контексті власного самовизначального вчинення. Аргументовано, що вчинок самовизначення постає смислоутворювальним чинником становлення ціннісно-сислової сфери майбутніх фахівців-психологів на етапі освітньо-професійної підготовки у закладі вищої освіти, а також емпірично доведено можливість їх задіяння до активної рефлексивної миследіяльності в контексті здійснення вчинку самовизначення та його аксіопсихологічного узмістовлення. Розроблені рекомендації орієнтовані на поетапну інтеграцію ситуаційного, мотиваційного, дійового та післядійового компонентів вчинку самовизначення із відповідними ціннісно-сисловими утвореннями, що забезпечує цілісність і внутрішню узгодженість професійного розвитку майбутніх психологів. Їх упровадження в освітній процес закладів вищої освіти сприятиме розвитку ціннісно-сислової сфери студентів, підвищенню рівня їхньої суб'єктності та формуванню здатності до свідомого життєвого й професійного самоздійснення в обраній сфері.

Сформульовані у дисертації висновки повною мірою відображають результати дослідження, відповідають науковому рівню роботи та повністю задовольняють встановлені вимоги до змісту та структури дисертаційних досліджень. Тому дисертаційна робота Лазарука А.Ф. «Аксіопсихологічні детермінанти вчинку самовизначення майбутніх психологів» за формою і змістовим наповненням повністю розкриває мету і завдання дослідження, відповідає сучасним стандартам наукових робіт та демонструє академічну повноту і логічну завершеність викладу.

5. Практичне значення результатів дослідження.

Отримані висновки та результати дослідження мають виражене практичне значення і можуть бути використані у діяльності закладів вищої освіти під час підготовки майбутніх психологів, а також для організації психологічної підтримки студентів, створення сприятливих умов для професійного та особистісного розвитку. Вони можуть застосовуватися як методологічна основа для актуалізації ціннісно-сислової сфери, розвитку фахово значущих мотивів, формування рефлексивної компетентності, становлення здатності до здійснення усвідомленого вчинку самовизначення у студентів психологічної спеціальності.

Практична значущість роботи також полягає у використанні її результатів при викладанні низки навчальних дисциплін у закладі вищої освіти, таких як «Психологія розвитку», «Аксіопсихологія», «Психологія особистості», «Диференційна психологія», «Психологічна служба в закладах освіти», «Теорія та історія психології», «Психологічна діагностика», «Психодіагностика», «Психологія вищої школи», «Психологія професійної діяльності», «Психологія самовизначення» та інших курсів, де розглядаються питання особистісного розвитку, професійного становлення та формування компетентності майбутніх фахівців. Матеріали дослідження уможливлюють інтеграцію теоретичних знань з прикладними завданнями освітньо-професійного становлення майбутніх психологів, спрямованими на усвідомлення ними власних життєвих цінностей, підвищення життєтворчих здібностей та мотиваційної ресурсності.

В межах апробації результати дослідження були впроваджені в освітній процес Західноукраїнського національного університету, Національного

університету «Одеська політехніка», Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Державного торговельно-економічного університету, що здійснюють підготовку фахівців у сфері психології. Апробація підтвердила ефективність рекомендацій у підвищенні усвідомленості життєвих цілей, рівня саморозвитку, життєтворчих здібностей та сформованості ціннісно-сислової орієнтації студентів.

Усі отримані результати та їх впровадження задокументовані довідками про використання матеріалів дисертації, що наведено в додатках, що свідчить про їх практичну цінність і можливість широкого застосування у професійній підготовці та освітньому процесі. Враховуючи наведене, практичне значення дисертації Лазарука А.Ф. є беззаперечним і підтверджується успішним впровадженням результатів у реальну освітню практику.

6. Повнота викладення результатів у наукових публікаціях.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення майбутніх психологів викладені у 29 наукових працях, з яких 7 статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, а 22 роботи мають апробаційний характер. Опубліковані матеріали демонструють комплексне висвітлення теоретичних та емпіричних аспектів дослідження, підтверджують наукову обґрунтованість сформульованих висновків і рекомендацій, а також свідчать про системність та логічну завершеність викладення наукових результатів.

Аналіз публікацій за темою дисертації підтверджує повноту і системність викладення основних наукових положень, а також дотримання принципів академічної доброчесності під час підготовки наукової роботи. Опубліковані матеріали охоплюють усі основні аспекти дослідження, зокрема: теоретичне обґрунтування аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення, методологію емпіричного дослідження, емпіричні результати та рекомендації щодо практичного застосування. Загальна кількість публікацій, їх зміст і характер апробації результатів достатньо висвітлюють основні положення дисертації, підтверджують наукову новизну та практичну значущість отриманих

результатів, що дає змогу стверджувати про повноту їх викладення в науковому просторі та готовність до впровадження в освітньо-професійну практику.

7. Зауваження та дискусійні питання.

Не заперечуючи важливість наукових положень, висновків та практичних рекомендацій дисертаційного дослідження, необхідно зазначити низку зауважень і дискусійних питань, що можуть слугувати підґрунтям для подальшого розвитку теми та вдосконалення існуючих практичних підходів.

1. У результаті теоретичного аналізу аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення майбутніх психологів визначено основні складові цього процесу: професійну спрямованість особистості, внутрішню свободу вибору, навчальну мотивацію, емоційну спрямованість, наявність професійної відповідальності, розвиненість волювої сфери, рефлексивність. При цьому дослідження переважно зосереджувалося на внутрішньоособистісних чинниках, тоді як потенційний вплив організаційного середовища закладу освіти, наявності психосоціальної підтримки та освітньої взаємодії залишився невивченим. На нашу думку, в процесі дослідження можна було б визначити аналіз впливу зовнішніх чинників на формування відповідального вчинку самовизначення та розвиток ціннісно-смислової сфери студентів-психологів.

2. Методологічний аналіз аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення міг би бути доповнений ширшим залученням сучасних зарубіжних досліджень у галузі ціннісно-смислової регуляції професійного вибору, що сприяло б розширенню міжкультурного контексту дослідження.

3. В емпіричному дослідженні доцільним виглядало б окреме зіставлення результатів, отриманих у студентів різних курсів навчання, що дало б змогу поглибити наукові уявлення про динаміку та вікові особливості становлення аксіопсихологічних детермінант вчинку самовизначення. Також можна було б висвітлити потенційні ризики формального або зовнішньо зумовленого самовизначення майбутніх психологів у сучасних соціокультурних умовах, що надало б дослідженню додаткового прикладного змісту.

Зазначені зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, а лише

підкреслюють її наукову глибину, концептуальну насиченість і перспективність для подальших теоретичних і прикладних досліджень.

8. Відсутність порушення академічної доброчесності

Текст дисертаційного дослідження пройшов перевірку на наявність текстових запозичень за допомогою сучасного сервісу «StrikePlagiarism», що є загальновизнаним інструментом оцінки академічної доброчесності. За результатами перевірки було встановлено відсутність текстових запозичень без належного посилання на джерела, що свідчить про дотримання авторських прав і академічних стандартів при підготовці наукової роботи. Тому дисертаційна робота Лазарука А.Ф. відповідає принципам академічної доброчесності. Використані у роботі цитати, посилання на наукові джерела та наукові методи дослідження оформлені коректно і прозоро, що забезпечує достовірність, обґрунтованість і наукову цінність викладених результатів. Враховуючи наведене, можна стверджувати, що при підготовці дисертаційного дослідження були дотримані всі встановлені нормативні вимоги щодо оформлення посилань, цитування, використання наукової літератури та результатів інших досліджень, а також відсутні порушення норм академічної етики.

Висновок про відповідність роботи встановленим вимогам МОН.

Дисертаційна робота Лазарука А.Ф. на тему «Аксіопсихологічні детермінанти вчинку самовизначення майбутніх психологів» є завершеним науковим дослідженням, виконаним самостійно, яке вирішує актуальні завдання у сфері психології, пов'язані з розвитком особистісної компетентності та формуванням здатності до усвідомленого вчинку самовизначення у студентів-психологів. Аналізована робота має вагомое теоретичне значення, оскільки вперше комплексно обґрунтовано структуру вчинку самовизначення та низку аксіопсихологічних детермінант, а також виявлено практичне значення, що проявляється у можливості впровадження результатів дослідження у процес освітньо-професійної підготовки майбутніх психологів в закладі вищої освіти.

Отримані теоретичні результати належно обґрунтовані, є новими та раніше не захищалися, що підтверджується як публікаціями у фахових наукових виданнях, так і апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-

практичних конференціях. Дисертаційна робота демонструє високий рівень методологічної обґрунтованості, логічну послідовність викладення матеріалу, коректність використання наукових методів та достовірність отриманих даних. За змістом, об'єктом та предметом дослідження, науковими висновками та рекомендаціями, а також практичною цінністю результати роботи повністю відповідають спеціальності 053 Психологія, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки. Враховуючи актуальність теми, а також наукову новизну сформульованих положень, практичну значущість результатів та повноту їх викладення у наукових публікаціях, можна стверджувати, що дисертація виконана у відповідності до сучасних вимог і стандартів МОН України щодо підготовки наукових досліджень.

Висновуємо, що робота Лазарука А.Ф. «Аксіопсихологічні детермінанти вчинку самовизначення майбутніх психологів» повністю відповідає «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, а результати дослідження можуть бути рекомендовані до подальшого використання у науковій та освітній практиці.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук,
професор, професор кафедри
психології та соціальної роботи

Вінницького державного педагогічного

університету імені Михайла Коцюбинського

Місце підпису

підписую

Відділ кадрів

20 2023

Оксана ЛЯЩ